

RIJEČ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 55
Godina XXVIII
Maj, 2023.
[str. 173-176]

© Monos 2023

Zabilješka o poeziji Jusufa Trbića

Omer Hamzić

U ovom krakom prilogu autor donosi nekoliko ključnih biografskih i daje kraći osvrt na spisateljski opus književnika i publiciste Jusufa Trbića iz Bijeljine, s posebnim osvrtom na njegove četiri pjesničke zbirke. U pokušaju da odgovori na pitanje kako čitati poeziju Jusufa Trbića, obilježenu zgusnutim tamnim tonovima, zaključak je da se ta poezija može razumjeti, pa interpretirati samo uz primjenu takozvane biografske metode, imajući prvenstveno u vidu da je rat i ratna tragedija Muslimana Bošnjaka Bijeljine (1992. – 1995.) ostavila trajan pečat u životu i stvaralaštvu ovog intelektualca i pjesnika, koji je samo igrom slučaja izbjegao smrt od ruke Arkanovih zločnaca.

Ključne riječi: Jusuf Trbić, poezija, Bijeljina, ratni motivi

Jusuf Trbić, novinar i publicista, bosanskohercegovački književnik (pjesnik i prozaista), istraživač prošlosti svoga rodnog grada i hroničar krvavih ratnih godina (1992. – 1995.), rođen je 18. 4. 1952. godine u Bijeljini. Osnovnu i srednju školu završio je u Bijeljini, Fakultet političkih nauka u Beogradu. U predratnom periodu bavio se, uglavnom, novinarstvom, jedno vrijeme bio je i direktor i glavni urednik Radio-novinske ustanove Bijeljina. Na samom početku rata, u poznatim događajima u Bijeljini, u aprilu 1992. godine, suočio se "licem u lice" sa ratnim zločincem Arkanom i bio izložen teškoj torturi njegovih ubica, koji su imali namjeru da i njega likvidiraju kao i ostale Bijeljince, nesrpske nacionalnosti. Pukom slučajnošću, ali ponajviše zahvaljujući riziku jedne srpske porodice, uspio se spasiti i izvući iz pakla Bijeljine...

Nakon višegodišnjeg tegobnog života u izbjeglištvu, najviše u Njemačkoj, po završetku rata, vratio se u Bijeljinu i svojim radom obilježio više od dvije decenije u kulturnom i društvenom životu, kako Bijeljine tako i čitave Semberije, posebno Bošnjaka. Svojim političkim i društvenim aktivizmom, angažovanjem u BZK "Preporod" (čiji je dugogodišnji predsjednik), brojnim otvorenim istupima u medijima, knjigama i tekstovima na internet-portalima, doprinio je oživljavanju već skoro sasvim izgubljenog sjećanja na prošlost ovog kraja. Objavio je

RIJEČ

16 knjiga različitog žanra (od publicistike i historije do književnosti i poezije) i postao najsigurniji čuvar sjećanja na rodnu Bijeljenu iz starijih vremena, a posebno u otkrivanju istine o ratnim zločinima i zločincima, počinjenim u Bijeljini i okolini tokom rata (1992. – 1995.).

Jusuf Trbić je možda jedini čovjek “od pera” u ovoj zemlji, koji je imao i ima još uvijek hrabrosti da živi i radi u jednom gradu skoro potpuno očišćenom od nesrpskog življa i da se uz sve rizike i prijetnje, svakodnevno suočava i susreće (na ulici, kafani, stubištu...) sa ratnim zločincima, čija je nedjela imenom i prezimenom i do u detalje opisao u svojim knjigama i drugim objavljenim tekstovima, koji opominju i svjedoče da su svi ti zločini počinjeni u ime srpskog naroda. Kad govorimo o Jusufu Trbiću, ove činjenice iz njegove biografije važno je imati na umu najmanje iz dva razloga: prvo, da bi se pravilno shvatila njegova bespoštedna kritika nacionalističkih politika u Bosni i Hercegovini (pri čemu ih nipošto ne izjednačava) i drugo, da bi se bolje razumjela njegova poezija, inače, hermetički zatvorena i pretežno obojena tamnim tonovima. Nije slučajnost da njegove dvije od četiri knjige poezije nose naslove izrazito “tamnih boja”: “Mrakom počinje dan” i “Tamni gosti”. Isti slučaj je i sa naslovima njegovih nekoliko knjiga dokumentarne proze i publicistike (“Majstori mraka”, “Gluho doba”, “Tri boje tame”, pa i “Razaranje Bosne” i “Dnevnik posrtanja”).

Kako čitati poeziju Jusufa Trbića?

Uz uvažavanje modernijih pristupa interpretaciji stiha i poetske riječi, u slučaju Trbićeve poezije, uvjeren sam da je jedino tradicionalnom “biografskom” metodom moguće otključati te zatvorene i gustom, teškom tamom ispunjene pjesničke odaje. Možemo li zamisliti iskustvo čovjeka koji je gledao smrti u oči, dok mu se licemjerno u lice smijala, čovjeka koji se, nakon svega, vratio da živi u svom otetom i zarobljenom gradu, čijim ulicama, kako napisa u jednoj pjesmi:

“Šetaju ubice
Pored nas zastanu
U našim se očima ogledaju
Poprave frizuru
Namjeste ramena
Zategnu lica i kravate
Nasmiješe se zadovoljno
Pa idu dalje
Pravednim korakom” (Nedjeljna šetnja)

Možemo li zamisliti kako se osjeća normalan čovjek pored kojeg šetaju ubice, onaj ko ih prepozna dok se oni ogledaju u njegovim očima? Može li takav užas “stati” u nekoliko stihova? Trbić je pokazao da može, kao krik i vapaj za pravdom. Nikako kao poziv na osvetu.

Pjesnička zbirka “Mrakom počinje dan” donosi pjesme sjete i tuge o sudbinama starih Bijeljina, prognanih i rasutih po svijetu koji žive samo od uspomena i snova o povratku za koje znaju da im se neće desiti.

U uvodnim napomenama za svoju četvru pjesničku zbirku (izabranih i novih pjesama) pod naslovom “Brehtova opomena” Trbić priznaje da u tim pjesmama pokušava udariti “duboki pečat životu koji je svima nama okrenuo leđa.” Njegove pjesme nastajale su kao “obračun sa samim sobom”, svjestan da ih ne bi ni bilo ili bi bile sasvim drugačije “da se vrijeme nije okrenulo naopako.” Upravo to “naopako vrijeme” opjevano je u tim, gorčinom natopljenim pjesmama, koje su “i svjedoci i sudije i dželati”, a kojima nije moguće pobjeći. Njegove pjesme “nastajale su na rubu tame, na ivici očaja, pod nogama nade, u mučnom bjekstvu od samog sebe, u vremenu koje nas je opustošilo poput razornog unutrašnjeg tornada, nastajale su na pragu uzaludnosti, onda kad više nije imalo šta da se sanja.”

I treća po redu pjesnička, pod naslovom “Tamni gosti”, većim dijelom obilježena je, takođe, “zgusnutim mračnim bojama” u formi soneta. Iz tog mraka pojavljuju se tamni gosti koji odvođe Bijeljince u noć koja

im nikad neće svanuti. Otuda zapitanost pjesničkog subjekta nas vlastitom sudbinom

Sumirajući svoj pjesnički “vjeruju”, Trbić iznosi svoje gledište o smislu poezije uopće: “Poezija je za mene godinama bila način da pobjegnem od sopstvenog lika u crnom ogledalu dana, da iz suhe drenovine duše istisnem onu konačnu kap istine koju nisam umio izreći u bezbrojnim tekstovima u kojima sam pisao o zločinima, o ratu i smrti, o bjekstvu u mrak, o suzi u dječijem oku, u koju je stao cijeli svijet, o nepravdama i strahu, o očaju i drhtanju, o čežnji za prošlim i Božjem usudu *da iz zavičaja jednom odeš, a da se svakoga dana vraćaš*. O mezaru u srcu, dubljem od noći.” (*Brehtova opomena*, 167)

O smislu i besmislu poezije nakon, simbolično rečeno, krvavog iskustava Bijeljine i genocida Srebrenice, Trbić pokušava doći do odgovora kroz stihove uvodne pjesme u zbirku “Brehtova opomena” pod naslovom “Pogledaj ove pjesme”, koju u zaključnom dijelu ovih bilješki donosimo u cjelini:

*Pogledaj ove jadne pjesme
Ove nesigurne građevine koje jedva
Na nogama stoje
Slabašne misli što se grčevito drže
Na tankim nitima smisla
Vidi rečenice bez kraja i početka
Riječi se u njima guraju i sudaraju
U pjesmama je priznajmo
Suviše tišine i praznog prostora
Suviše bjeline papira
I kako god se pogleda
Sve bi to moglo biti i drugačije
A da se ništa važno ne promijeni
Sve bi moglo biti i ovako i onako
Svaki stih neki drugi stih
Svaka riječ neka druga riječ
Samo je praznina konačna i savršena
I samo se njoj nema šta
Ni oduzeti
Ni dodati*

Napomena:

Jusuf Trbić je objavio 16 knjiga različitog žanra:

Poezija:

- “Mrakom počinje dan” (2005), “Grad ni na nebu, ni na zemlji” (2007), pjesničku antologiju “Semberija u stihu i srcu” (2009), “Tamni gosti” (2012) i “Brehtova opomena” – izabrane i nove pjesme (2017).

Dokumentarna proza:

- “Majstori mraka” I i II (2007), “Čuvari vremena” I i II (2016) i dopunjeno i prošireno izdanje “Čuvari vremena” u jednoj knjizi (2018);

Roman:

- “Legenda o Bijeloj džamiji” (2014);

Kolumne:

- “Dnevnik posrtanja” (2014),

Publicistika:

- “Gluho doba” (2005) i “Istine i laži” (2013);

Eseji:

- “Tri boje tame” (2019), “Razaranje Bosne” (2021)

Uredio je i pripremio za štampu više knjiga u izdanju Bijeljinskog “Preporoda”.

SUMMARY

A NOTE ON THE POETRY OF JUSUF TRBIĆ

In this short paper, the author provides several key biographical notes and gives us a shorter review of the literary work of the author and publicist Jusuf Trbić from Bijeljina, with a special reference to his poetry. In an attempt to answer the question of how to read the poetry of Jusuf Trbić, characterized by condensed dark tones, the conclusion we arrive at is that this poetry can be understood only through the application of the so-called biographical method. Furthermore, having in mind that the tragedy of the war and suffering of Muslim Bosniaks of Bijeljina (1992 – 1995), left a lasting mark on the life and creativity of this intellectual and poet, who only avoided death at the hands of Arkan's villains by a stroke of luck and fate.

